

Pod koniec roku zaciągnięto i X. wikariusza Jana Szukalskiego do oddziału sanitariuszy, a następnie oddano mu kapelanię wojskową pod Dźwińskiem.

U Komunii wielkanocnej było 2680 osób, u Komunii w ciągu roku 43'289; najwyższa to liczba osiągnięta dotąd. Oby Bóg miłosierny wysłuchał ludu garnącego się do stóp Jego i kres położył wojnie.

1916. W miejsce X. Jana Szukalskiego rozpoczął działalność swą jako wikariusz bniński X. Majkowski¹⁶ od 1 kwietnia.

Krótko przed Wielkanocą niespodzianie zupełnie odebrałem prezentę na Kościelec w Diecezji Gnieźnieńskiej. Upatrując w tym wolę Bożą, choć z ciężkim sercem przeniosłem się tam z początkiem lipca. Zostawiam parafię, do której się bardzo przywiązałem, ale zostawiam ją dobremu i zacnemu kapłanowi¹⁷. Nie udało mi się przeprowadzić wszystkiego, com przeprowadzić pragnął gorąco, naprzód domu katolickiego, potem polichromii kościoła i kamiennej w nim posadzki, rozwinięcia Towarzystwa Młodzieży. Niech Pan Bóg błogosławi memu następcy, niech mu pomaga, by lud dobry i generacje następne w ciężkich czasach wiódł ku niebu i dokonał tego, czego mimo najszczerzej chęci dokonać nie mógł. Bnin, dnia 30 czerwca 1916.

X. Stanisław Okoniewski

¹⁶ Edmund.

¹⁷ Ks. Arkadiusz Lisiecki, późniejszy biskup śląski.

Ważniejsze wydarzenia w polskim życiu katolickim

(1 styczeń — 30 kwiecień 1961 r.)

PIĄTY ROK WIELKIEJ NOWENNY

W dniu 7 maja rozpocznie się piąty rok Wielkiej Nowenny narodu polskiego przed Milenium. Po latach 1° wierności Bogu, Chrystusowi i Kościołowi, 2° łaski, 3° życia, 4° małżeństwa, rozpocznie się rok odrodzenia rodziny. W związku z tym we wszystkich kościołach Polski będą wygłaszane kazania poświęcone naturze, charakterowi, przymiotom i zadaniom rodziny katolickiej.

NOWI BISKUPI

Ojciec Św. Jan XXIII, przychylając się do próśb Księża Biskupów-ordynariuszy zamianował dwóch nowych Księża Biskupów-sufraganów: Ks. Dr Stefana Barełę dla Częstochowy i Ks. Dr Walentego Wójcika dla Sandomierza.

Ks. Biskup Stefan Bareła urodził się 24 czerwca 1916 roku w Kądrobiu (woj. łódzkie). Do gimnazjum uczęszczał w Radomiu i Sandomierzu. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości wstępuje do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Studia rozpoczął na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. 22 marca 1944 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Po wojnie kontynuował studia na Uniwersytecie Jagiellońskim, które ukończył ze stopniem doktora teologii. W latach 1945—1951 był wikariuszem parafii Wieruszów, a potem kapłanem Ks. Bpa Z. Golińskiego. W r. 1952 rozpo-

czął na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim studia specjalistyczne z teologii moralnej. Po ich ukończeniu był rektorem Niższego Seminarium Duchownego w Częstochowie. W r. 1956 został ojcem duchownym i profesorem teologii moralnej i ascetycznej w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Konsekracja Ks. Bpa Bareły odbyła się dnia 8 stycznia br. w katedrze częstochowskiej. Dokonał jej Ks. Bp Z. Goliński, miejscowy ordynariusz. Współkonsekratorami byli: Ks. Bp S. Czajka i Ks. Bp K. Wojtyła. W uroczystościach konsekracyjnych wziął udział Senat Akademicki KUL-u na czele z rektorem. Ks. M. Rechowiczem, duchowieństwem oraz liczne rzesze wiernych.

Ks. Biskup Walenty Wójcik urodził się 9 września 1914 roku w Byszówce (pow. sandomierski). Po ukończeniu gimnazjum w Sandomierzu w r. 1934 wstąpił do miejscowego Seminarium Duchownego. Święcenia kapłańskie przyjął 11 czerwca 1939 r. W czasie II wojny światowej Ks. Bp Wójcik spełniał początkowo funkcję wikarego, a potem administratora parafii Przybysławiec, Bliżyn i Skarżysko-Kamienna. W latach 1945—1948 studiował na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim prawo kanoniczne. W r. 1948 otrzymał doktorat na podstawie rozprawy pt. Prawo celibatowe w Polsce średniowiecznej, napisanej pod kierunkiem Ks. Bpa Prof. P. Kalwy. Od września 1948 r. wykładał prawo kanoniczne, a potem patro-

logię i metodykę pracy naukowej w Seminarium Duchownym w Sandomierzu. Ponadto zatrudniony był przy porządkowaniu druków i rękopisów biblioteki seminaryjnej i w sądzie biskupim. W r. 1959 zaczął wyklądać na KUL-u historię źródeł i literatury prawa kanonicznego oraz filozofię prawa. Radzie Wydziału Prawa Kanonicznego przedłożył rozprawę habilitacyjną pt. *Rozwój pomocy świeckiej dla Kościoła w Polsce do r. 1565*. Po przeprowadzeniu przewodu otrzymał dnia 28 stycznia br. stopień docenta prawa kanonicznego. Dnia 2 lutego br. przyjął konsekrację biskupią z rąk Ks. Bpa Jana Kantego Łorka, ordynariusza sandomierskiego. Współkonsekratorami byli Księża Biskupi: F. Jop i P. Kalwa. Ks. Bp Wójcik jest autorem ogłoszonych dotąd 28 rozpraw, przyczynków naukowych i recenzji. Poza streszczeniem pracy doktorskiej (*Roczniki teol.-kanon. V z. 4 (1958) s. 55—82*) i pojedynczymi rozdziałami rozprawy habilitacyjnej (*Prawo kanoniczne III z. 3—4 (1959) s. 67—123* i *Roczniki teol.-kan. VII z. 4 (1960) s. 53—90*) opublikował on szereg prac z historii prawa kościelnego w Polsce średniowiecznej: *Pierwsi misjonarze (Ateneum kapł. 53 (1950) s. 28—35)*; *Wiatyk w średniowiecznym ustawodawstwie biskupów polskich (Ruch biblijny i liturg. VI (1953) s. 115—133)*; *Dzwonienie na Anioł Pański w polskim prawie przedtrydenckim (Roczniki teol.-kan. II (1955) s. 223—241)*; *Prawa parafialne według polskiego ustawodawstwa partykularnego do 1564 r. (Roczniki teol.-kan. III z. 2 (1956) s. 153—225)*; *Prawo ementarne w Polsce do połowy XVI w. (Polonia sacra X z. 2 (1958) s. 165—218)*. Osobną grupę stanowią prace z historii prawa kanonicznego w Polsce nowożytnej, opracowane w oparciu o archiwalia sandomierskie:

Z dziejów kościelnego szpitalnictwa — archidiaconat sandomierski (*Ateneum kapł. 51 (1949) s. 265—274*); *Organizacja i działalność okręgowego oficjalu sandomierskiego w latach 1682—1685 (Roczniki teol.-kan. III z. 1 (1956) s. 257—284)*; *Instygator w oficjalu okręgowym w Sandomierzu (Prawo kanoniczne II z. 1—2 (1959) s. 331—383)*; *Organizacja okręgowego oficjalu sandomierskiego w latach 1531—1546 (Roczniki teol.-kan. V z. 3 (1958) s. 105—108)*; *Oficjalat okręgowy w Tarnowie w latach 1535—1575 (Prawo kanoniczne II z. 1—2 (1959) s. 385—390)*; *Przygotowanie kandydatek do chrztu przez benedyktynki sandomierskie w latach 1821—1825 (Roczniki teol.-kan. IV (1957) s. 117—130)*; *Włączenie zbiorów poklasztornych do Biblioteki Seminarium Duchownego w Sandomierzu (Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne I z. 2 (1960) s. 50—65)*.

POLAK ARCYBISKUPEM W AMERYCE

Ojciec Św. Jan XXIII mianował Polaka Ks. Bpa Jana Józefa Króla, sufragana z Cleveland arcybiskupem Filadelfii, czwartej co do wielkości diecezji w Stanach Zjednoczonych. Ks. Abp Król urodził się w 1910 r. w Cleveland w rodzinie polskich emigrantów. Po ukończeniu szkół średnich wstąpił do polskiego seminarium w Orchard Lake. Następnie studiował na Gregorianum w Rzymie. Doktorat z teologii uzyskał na katolickim uniwersytecie w Waszyngtonie. Biskupem tytularnym został w r. 1953. W ub. roku został członkiem Komisji Soborowej dla spraw diecezji. Aktu uroczystej intronizacji nowego Arcybiskupa w dniu 22 marca br. dokonał delegat Stolicy Apostolskiej w Stanach Zjednoczonych Msgr Egidio Vagnozzi.

ARCHIKATEDRA ŚW. JANA W WARSZAWIE — BAZYLIKA

Z okazji konsekracji odbudowanej Archikatedry Św. Jana w Warszawie, Prymas Polski wraz z Warszawską Kapitułą Metropolitalną skierował do Ojca św. prośbę o odznaczenie Archikatedry tytułem Bazyliki. W tych dniach Prymas Polski otrzymał Brewe Papieskie, czyniące się od słów „Propugnaculum Fidei” i przyznające Archikatedrze Św. Jana tytuł „Basilica minor”.

Odtąd Archikatedra nosić będzie nazwę „Bazylika Archikatedralna p. w. Św. Jana Chrzciciela w Warszawie”.

SYNODY ARCHIDIECEZJI GNIEŹNIENSKIEJ I WARSZAWSKIEJ

Ks. Kardynał Stefan Wyszyński, Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński i Warszawski, Prymas Polski dekretem z dnia 20 listopada 1960 r. zapowiedział zwołanie II Synodu Archidiecezji Warszawskiej. Podobny dekret dla Archidiecezji Gnieźnieńskiej wydał Ks. Prymas dnia 23 listopada 1960 r. W ślad za tym poszły dekrety: O mianowaniu Głównych Komisji Synodalnych oraz O mianowaniu Statutowych Komisji Synodalnych. Przewodniczącym Głównej Komisji Synodalnej oraz Promotorem dla Archidiecezji Warszawskiej został Ks. Bp Jerzy Modzelewski, Wikariusz Generalny, zaś dla Archidiecezji Gnieźnieńskiej Ks. Bp Luejan Bernacki, sufragan gnieźnieński. Synody obydwu archidiecezji zaplanowane są na 1962 rok. Dokładny czas zależny będzie od terminu II Soboru Watykańskiego.

W SPRAWIE PISM SŁUGI BOŻEGO KS. JANA BALICKIEGO

Ks. Bp Franciszek Barda, ordynariusz przemyski wydał dekret w spra-

wie zebrania pism Sługi Bożego Ks. Jana Balickiego (1869—1948) b. profesora i rektora Przemyskiego Seminarium Duchownego. Ks. Biskup wezwał również wszystkich, „którzy wiedzą coś, co zdaniem ich świadczyć by mogło przeciw heroicznosci cnót Sługi Bożego i udziałem za jego przyczyną cudom, a nie zostali podani jako świadkowie w procesie sądowym”, by zgłosili to piśmiennie do Kurii i „wyjaśnili krótko, czy przedstawiali osobiście ze Sługą Bożym, kiedy i w jakich okolicznościach oraz co mają do wyjawienia”. Termin złożenia pisma upływa z dniem 22 czerwca br.

LIST PASTERSKI ORDYNARIUSZA SANDOMIERSKIEGO O POWOLANIACH KAPLAŃSKICH I ZAKONNYCH

Ks. Bp Jan Kanty Lorek, Ordynariusz Diecezji Sandomierskiej w związku z swymi jubileuszami 50-lecia kapłaństwa i 25-lecia przyjęcia sakry biskupiej wydał List pasterski o powołaniach kapłańskich i zakonnych. W pierwszej części swego Listu Ordynariusz Sandomierski dziękuje Opatrzności za łaskę kapłaństwa i dostojęstwa biskupiego. W dalszych częściach przedstawia Ks. Biskup powołanie jako dar Boży, następnie mówi o współpracy z łaską powołania. W zakończeniu Dostojny Jubilat prosi: „...przejmijcie się głęboko sprawą powołań do stanu duchownego i zakonnego i wszelkimi dostępnymi wam środkami popierajcie to prawdziwie wielkie dzieło Boże”. Ks. Biskup polecił również, by niedziela Przewodnia 9 kwietnia br. była dniem modlitw o powołania kapłańskie i zakonne.

ROZCZYNICE

750-LECIE PP. NORBERTANEK
W ŻUKOWIE

Znany na Pomorzu klasztor PP. Norbertanek w Żukowie obchodził w 1959 r. 750-lecie swego istnienia. Jubileusz ten z powodów technicznych przesunięto na dzień 26 czerwca 1960 r. W dniu tym pontyfikalną sumę celebrował Ks. Bp Kazimierz Kowalski, ordynariusz chełmiński. Okolicznościowe kazanie wygłosił Ks. Ksawery Okrój. Na uroczyste akademii z udziałem Ks. Biskupa referat „Kulturalno-oświatowa działalność PP. Norbertanek” wygłosił Ks. Franciszek Szwaab. Klasztor żukowski był ostoją katolicyzmu i polskości, zasłużył się dla kultury polskiej przez działalność oświatową i wychowawczą. Już bowiem od XIV wieku prowadził dwie szkoły świeckie, jedną dla dziewcząt i drugą dla chłopców. W r. 1834 rząd pruski skasował klasztor. Od r. 1836 kościół poklasztorny pełnił funkcję kościoła parafialnego. W 1863 rozebrano zabudowania klasztorne.

150-LECIE URODZIN
KS. DZIERŻONIA

Opolskie Towarzystwo Naukowe i Instytut Śląski korzystając z okazji 150 rocznicy urodzin Ks. dra Jana Dzierżonia (1811—1906) zorganizowały w dniach 20 i 21 stycznia br. sesję naukową poświęconą jego życiu i pracy. W Kłuczborku w muzeum im. Ks. Dzierżonia zorganizowano jubileuszową wystawę. Światową sławę zdobył sobie Ks. Dzierżoń przez odkrycie dzieworództwa (parthenogenesis) u pszczoł i związaną z nim reformę ula (ruchome wnętrze ula). Oprócz głównego dzieła „Rationelle Bienenzucht”, Brzeg 1861,

ogłosił mnóstwo artykułów poświęconych pszczelarstwu. Posiadał wiele odznaczeń zagranicznych m. in. order: heski Ludwika, austriacki Franciszka Józefa i rosyjski Św. Anny.

100-LECIE URODZIN
PROF. ABRAHAMA

10 października 1960 r. minęła 100 rocznica urodzin Profesora Władysława Abrahama (1860—1941). Zestawiona przez Prof. Jakuba Sawickiego bibliografia (Polonia Sacra R. VIII: 1956 s. 173—212) obejmuje 271 prac zwartych, rozpraw, artykułów, przyczynków naukowych, recenzji i sprawozdań. Dzięki swej niezrównanej erudycji i głębokiej wiedzy Prof. Abraham należy do najznakomitszych badaczy i historyków polskiego prawa kanonicznego. Słusznie przeto nazwany został „Świeckim Doktorem Teologii”.

70-LECIE ZGROMADZENIA SIÓSTR
POSŁUGUJĄCYCH UBOGIM
(ALBERTYNEK)

W styczniu br. Zgromadzenie Sióstr Posługujących Ubogim III-go Zakonu Św. Franciszka (SS. Albertynek), obchodziło 70-lecie istnienia. Założone zostało przez Si. B. Brata Alberta — Adama Chmielowskiego, przy wydatnej pomocy organizacyjnej s. Bernardyny Jabłońskiej, w celu niesienia pomocy ubogim i bezdomnym ludziom gromadzącym się w miejskich ogrzewalniach i przytuliskach. Surowość życia oraz rodzącej pracy sprawiły, że Zgromadzenie zostało zatwierdzone na prawie diecezjalnym dopiero w roku 1926, a dekret pochwalny uzyskało od Stolicy Apostolskiej w r. 1955.

Przez pierwsze 50-lecie, zgodnie z intencją Założyciela Zgromadzenie od-

dawało się posłudze najbardziej wydziedziczonym w ogrzewalniach i przytuliskach oraz epidemicznie chorym w szpitalach. Po wojnie, w związku ze zmienionymi stosunkami społecznymi, siostry pracują w Państwowych Zakładach Specjalnych dla Nieuleczalnych oraz w Domach Stareców.

Obecnie Zgromadzenie liczy 626 sióstr pracujących w 56 domach rozrzuconych po całej Polsce.

WSPOMNIENIE O FUNDATORZE
SEMINARIUM DUCHOWNEGO
W PŁOCKU

Jak już podawaliśmy w XII tomie naszych studiów, Seminarium Duchowne w Płocku obchodziło w ub. r. jubileusz 250-lecia swego istnienia. W związku z tym jubileuszem w „Miesięczniku Pastorskim Płockim” (Nr 4—5 1960 r.) ukazał się źródłowy artykuł poświęcony osobie głównego fundatora seminarium ks. bpa Seweryna Kazimierza Szczuki (1651—1727), sufragana chełmińskiego. Autorem artykułu jest obecny rektor Seminarium Ks. Infułat Wacław Jezusek. „Dziwne, ciekawe, bogate w przeżycia i przygody były koleje i drogi życia biskupa Seweryna Szczuki: zakonnik, żołnierz, ksiądz, profesor seminarium, kanonik kilku kapitał, prokurator prepozyt kapituły, oficjal, wikariusz generalny, biskup sufragana, rządca diecezji darzony dużym zaufaniem i szacunkiem w kapitule i przez biskupów ordynariuszów, przy boku których pracował”.

WIĘZIENNE WSPOMNIENIA
KS. PIWOWARCZYKA

Na łamach „Tygodnika Powszechnego” (Nr 2—6 br.) ukazały się wspomnienia, w których Ks. Piwowarczyk

opisuje swój pobyt w hitlerowskim więzieniu (27 październik 1941 r. — 8 styczeń 1942 r.). „Wspomnienia te, spokojna rzeczowa relacja o faktach i ludziach, stanowią cenny dokument lat okupacji”. Są one tym cenniejsze, że pisał je człowiek, dla którego „pióro było... narzędziem walki o prawdę i sprawiedliwość”. (Jerzy Turowicz — Wspomnienia o księdzu Piwowarczyku, TP nr 2 br.).

NEKROLOGI

Dnia 16 stycznia br. zmarł na Jasnej Górze O. Cyryl Markiewicz, były przeor klasztoru jasnogórskiego i b. generał Zakonu OO. Paulinów. O. Cyryl Markiewicz urodził się w r. 1877. Do zakonu wstąpił w 1902 r. Po studiach teologicznych we Włocławskim Seminarium Duchownym w roku 1906 otrzymał święcenia kapłańskie. Następnie odbywał studia wyższe na Uniwersytecie Św. Anzelmia w Rzymie, uwieńczone doktoratem teologii. W latach 1910—1920 pełnił urząd magistra nowicjatu. W latach 1915—1931 piastował urząd generała zakonu, a zarazem przeora klasztoru jasnogórskiego. Jego staraniem powiększono kaplicę Cudownego Obrazu i wybudowano krużganki do udzielania Komunii św. Jako generał poddał rewizji konstytucje zakonu i za twierdzenie rewizji uzyskał oświadczenie od papieża Piusa XI. W roku 1931 został przeniesiony do Leśnej. Tu w czasie II wojny światowej (1940—1946) pełnił urząd przeora klasztoru. W latach 1946—1956 piastował ponownie urząd generała zakonu. Pogrzeb z udziałem trzech Biskupów Częstochawskich odbył się dnia 18 stycznia br.

9 lutego br. zmarł w Płocku Ks. Czesław Pacuska b. profesor Semina-

rium Duchownego w Plocku. Ks. Pacuszka urodził się dnia 8 września 1903 r. we wsi Jawory, pow. Ostrołęka (diec. plocka). Po ukończeniu studiów średnich wstąpił w 1924 r. do Plockiego Seminarium Duchownego i po ukończeniu dwuletniego studium filozoficznego został wysłany na studia teologiczne do Katolickiego Uniwersytetu w Paryżu. Święcenia kapłańskie otrzymał dnia 25 września 1929 roku. Studia te ukończył doktoratem „magna cum laude” za obronę rozprawy „Saint Cyprien pasteur de l'Eglise de Carthage”. W tym samym roku ukończył na Sorbonie Ecole de Journalisme. Po powrocie do diecezji jest w latach 1936—1938 proboszczem parafii Trzepowo i nauczycielem religii w Trzepowie i Niegłosach. W lipcu 1938 r. został mianowany ojcem duchownym i profesorem Plockiego Seminarium Duchownego. W czasie okupacji przebywał w Kielcach i w Warszawie. Po wojnie pracował nadal jako profesor dogmatyki, a zarazem prefekt w szkole handlowej. W r. 1951 zwolniony z profesury został notariuszem sądu biskupiego. Umarł dnia 9 lutego br. Nad grobem przemówienia wygłosili Ks. Bp Piotr Dudziec sufragan plocki i Ks. Wincenty Helenowski. Ks. Pacuszka pozostawił kilkanaście prac i przyczynków naukowych. Ważniejsze z nich: Saint Cyprien, Pasteur de l'Eglise de Carthage. Rozprawa doktorska. Polikopia, Paryż 1936; Prasa broń prawdy, Plock 1937; Katolicyzm na tle powojennych wstrząsów Francji, (Ateneum kapł. t. 38: 1936 s. 157—166); Kościół — Mistyczne Ciało Chrystusa a Akcja Katolicka, Plock 1939; Matka Boga — Matka ludzi. Czytanka, Plock 1946; Arcbp Antoni J. Nowowiejski więzień Działdowa (Ateneum kapł. T. 45: 1946 s. 245—265; Papież a Polska (Stosunek Piusa XII do Polski), Plock

1946. W rękopisach pozostały: tłumaczenie encyklik Mystici Corporis Christi, Humani generis, Munificentissimus Deus. Do tłumaczeń dołączony jest komentarz. Pozostawił inne jeszcze tłumaczenia z języka francuskiego o życiu chrześcijańskim i małżeństwie chrześcijańskim. Ostatnia praca zawiera przekład i przystosowanie do warunków polskich.

NOWY WIZYTATOR POLSKIEJ PROWINCJI ZGROMADZENIA KSIĘŻY MISJONARZY

Dotychczasowy Wizytator polskiej prowincji Zgromadzenia Księża Misjonarzy Ks. Józef Baron złożył rezygnację z swego urzędu. Władze generalne Zgromadzenia Misji zamianowały nowego Wizytatora w osobie Ks. Aleksandra Usowieza, długoletniego profesora Instytutu Teologicznego Księża Misjonarzy w Krakowie, b. docenta i zastępcę profesora na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ks. Usowiez jest autorem około 41 rozpraw, artykułów i przyczynków naukowych. Ważniejsze prace: De Aristotelis circa definitionem doctrina commentatorium sententiis illustrata, Lwów 1938; Układ enót i wad w związku z życiem uczuciowo-popędowym u Arystotelesa i Św. Tomasza z Akwinu, Kraków 1939; Tomistyczna sublimacja uczuć w świetle nowożytnej psychologii, Kraków 1946; Ksiądz Konstanty Michalski (1879—1947) — życie i dzieła, Kraków 1949. Ponadto drukował swe prace w następujących pismach: Caritas, Collectanea Theologica, Divus Thomas, Homo Dei, Nasza Przeszłość, Polonia Sacra, Przegląd Filozoficzny, Przegląd Powszechny, Tygodnik Powszechny, Tygodnik Warszawski oraz Znaki.

Z ŻYCIA INSTYTUTU TEOLOGICZNEGO

W związku z Kongresem Eucharystycznym odbył się w Monachium Międzynarodowy Kongres pod hasłem „Der Kult und der heutige Mensch”. W Kongresie tym wziął udział Ks. Ludwik Stefaniak, profesor Instytutu Teologicznego Księża Misjonarzy w Krakowie. Następnie uczestniczył on w Kongresie Eucharystycznym. Poczem wziął udział w wyprawie archeologicznej na Bliski i Środkowy Wschód pod kierunkiem prof. James Pritcharda. Na zaproszenie The Pennsylvania State University wygłosił tamże cykl wykładów z archeologii biblijnej. Ks. Stefaniak przeprowadził również przewód habilitacyjny na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Würzburskiego na podstawie rozprawy „Auslegung des 12 Kapitels der Apokalypse des hl. Johannes im Lichte der Geschichte der Exegese”. Wykład inauguracyjny „Der Evangelist und die Sekte von Qumran” wygłosił w auli uniwersytetu dn. 2 lutego br. Rada Wydziału Teologicznego w oparciu o przewód habilitacyjny i dotychczasowy dorobek naukowy udzieliła Ks. Stefanikowi „Veniam legendi” w dziedzinie nauk biblijnych z prawem nauczania również na innych uniwersytetach zachodniemiejskich.

SKARBY WAWELSKIE POWRÓCIŁY DO KRAJU

Długoletnie starania rządu polskiego o rewindykację dzieł sztuki wywiezionych w czasie ostatniej wojny do Kanady zostały uwieńczone pomyślnym rezultatem. W r. 1959 zwrócono Polsce część skarbów wawelskich: W styczniu br. wróciły do kraju pozostałe pamiątki naszej kultury narodowej m. in. słynne

arasy wawelskie, cenne militaria np. kapelusze i miecz ofiarowany Janowi III Sobieskiemu przez papieża Innocentego XI po odsieczy Wiednia, polskie i tureckie chorągwie, bogate rzędy i zbroje.

ZJAZD PROFESORÓW FILOZOFII

W dniach 5—6 kwietnia 1961 w Wyższym Seminarium Duchownym w Łodzi odbyła się konferencja sekcji filozoficznej profesorów wyższych zakładów teologicznych w Polsce na temat: „Program i metoda nauczania filozofii w seminariach duchownych”. W konferencji uczestniczyło 73 wykładowców reprezentujących Wydział Filozoficzny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Wydział Filozoficzny Akademii Teologii Katolickiej, 22 seminaria duchowne diecezjalne i 15 seminariów duchownych zakonnych.

W obradach brał udział przewodniczący Komisji Episkopatu do Spraw Studiów, ks. biskup Michał Klepacz, ordynariusz łódzki; w drugim dniu konferencji przybyli na obrady ks. biskup Antoni Pawłowski, ordynariusz wrocławski i ks. biskup Jerzy Stroba, sufragan gorzowski. Przygotowaniem zjazdu kierował ks. Józef Pastuszka, profesor KUL. Niestety, z powodu choroby ks. Pastuszka nie mógł uczestniczyć osobiście w konferencji.

W pierwszym dniu konferencji za stołem prezydiąlnym zasiadli: ks. prof. Piotr Chojnacki (przewodniczący), ks. prof. Fr. Szajda, ks. prof. A. Warkocz, ks. prof. W. Marciszewski (sekretarz). W drugim dniu w skład prezydium weszli: ks. prof. Kazimierz Klószak (przewodniczący), ks. prof. W. Czapliński CSSR, ks. prof. Fr. Ilków-Goląb, ks. prof. B. Bejze (sekretarz).

Na rozpoczęcie zjazdu ks. biskup Michał Klepacz odprawił w kaplicy semi-

naryjnej Mszę św. i przemówił do zebranych. W sali posiedzeń powitał uczestników zjazdu rektor Seminarium Duchownego w Łodzi, ks. prof. A. Woroniecki. Następnie odczytano tekst zagajenia konferencji nadesłany z Lublina przez ks. prof. J. Pastuszkę oraz list ks. Pastuszki z pozdrowieniami i życzeniami dla zebranych na zjeździe.

Pierwszego dnia zostały wygłoszone następujące referaty:

o. prof. A. Krapiec (Lublin) — metafizyka; ks. prof. M. Jaworski (Kraków) — filozofia religii; ks. prof. K. Kowalewski (Poznań) — logika, metodologia i teoria poznania; ks. prof. K. Klóśak (Kraków) — filozofia przyrody.

W czasie przerwy poobiedniej urządzono wycieczkę samochodową do Łagiewnik k. Łodzi, gdzie znajduje się zabytkowy klasztor i studium filozoficzne OO. Franciszkanów konw. Wieczorem o godz. 19 w auli łódzkiego Seminarium Duchownego odbył się koncert w wykonaniu artystów Opery i Filharmonii w Łodzi.

W drugim dniu obrad z referatami wystąpili:

ks. biskup J. Stroba — o zadaniach wykładowców filozofii w wykształceniu przyszłych duszpasterzy; ks. prof. B. Bejze (Łódź) — teodycea; ks. prof. P. Bednarczyk (Tarnów) — psychologia; ks. prof. A. Hofman (Warszawa) — nauki pomocnicze psychologii; ks. prof. J. Iwanicki (Warszawa-Włocławek) — seminaria i ćwiczenia naukowe; ks. prof. J. Pacyna (Gniezno) — etyka indywidualna i społeczna; ks. prof. J. Lewicki (Kielce) — historia filozofii.

Podczas południowej przerwy grupa księży profesorów zwiedziła nowe gmachy biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Po zakończeniu obrad o godz. 18,30 uczestnicy konferencji udali się do kaplicy seminaryjnej na dziękczyn-

ne nabożeństwo. Celebrował o. prof. L. Pieprzycki OFM Conv. a krótką wspólną medytację przeprowadził ks. prof. B. Bejze. Ostatnim oficjalnym akcentem zjazdu było przemówienie ks. biskupa Michała Klepacza, który podziękował organizatorom i uczestnikom konferencji oraz udzielił zebrany pasterkiego błogosławieństwa.

Uczestnicy zjazdu wysłali list z wyrazami holdu do Księdza Kardynała Prymasa. Jego Eminencja nadesłał odpowiedź na ręce ks. biskupa Klepacza.

NOWE PRACE Z HISTORII KOŚCIOŁA W POLSCE

Wydane ostatnio zeszyty Roczników humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego poświęcone są w całości historii Kościoła w Polsce. Pierwszy z nich (Tom VII, zeszyt 2, 1958) zawiera następujące rozprawy: Instytut Geografii Historycznej Kościoła w Polsce (Zygmunt Sułowski); Plan prac nad Atlasek Historycznym Kościoła w Polsce (Z. Sułowski); Eugeniusz Wiśniowski, Z dziejów opactwa benedyktyńskie w Siedlechowie; Józefa Zawadzka, Proces fundowania opactw cysterskich w XII i XIII wieku; Tadeusz Szafranski, Klasztory franciszkańskie na Śląsku w XIII w. i ich przynależność organizacyjną; Ludomir Bienkowski, Działalność organizacyjna biskupa Jana Biskupca w diecezji chełmskiej (1417—1452); Ks. Franciszek Stopniak, Duchowni w parafiach archidiecezji lubelskiej w okresie kontrreformacji; Ewa Jabłońska, Niektóre zagadnienia z zakresu badań nad historią polskiego zgromadzenia wychowawczego Sióstr Niepokalanek; Ryszard Bender, Manifestacje religijno-patriotyczne w Lublinie w r. 1861. Wśród miscellaneów są: St. Litak, St. Lazar, Materiały archi-

wum Kurii siedleckiej; Jerzy Starnawski, Nieznany list Zbigniewa Oleśnickiego o przyjęciu przez Władysława króla polskiego korony węgierskiej (1440); Andrzej Wojtkowski, August Cieszkowski, nie Jerzy Lubomirski, autorem słów wieszczych Polaka, wyrzeczonych roku MDCCCXLVI; tegoż autora, August Cieszkowski, Karol August Varnhagen von Ense i dr Jan Metzsig. Całość zamykają recenzje prac zagranicznych, poświęconych przede wszystkim zakonom. Drugi zaś (Tom VIII, zeszyt 2, 1959) obejmuje rozprawy: Czesław Deptuła, Krąg kościelny płocki w połowie XII wieku; Ks. Franciszek Bogdan, Ze studiów nad egzemplarzem średniowiecznych zakonów w Polsce (Egzemplarz polskich cystersów); Aleksander Kossowski, Ze studiów nad polemiką religijną XVII w. Polemiki Adama Gosławskiego; Miscellanea: Eugeniusz Wiśniowski, W sprawie początków klasztoru norbertanek w Krzyżanowicach; Marian Gumowski, Mennica lubelska w latach 1595—1601; Józef Szymański, Z dziejów wizytacji archidiecezji. Czynności i dokumenty wizytacyjne archidiecezji wojnickich; Ryszard Bender, Rozbicie lubelskiej organizacji spiskowej w roku 1862; Jerzy Wiśniowski, W sprawie po-

czątków kościoła katedralnego w Łomży. Na zakończenie podane są recenzje również dotyczące historii Kościoła.

Z DZIEJÓW KOŚCIOŁA W POLSCE

Pod takim tytułem ukazało się w wydawnictwie „Pax” zbiorowe wydanie prac z historii Kościoła w Polsce znanego mediewisty i historyka Kościoła Prof. Tadeusza Sitnickiego. Tom zawiera następujące studia i szkice historyczne: Millenium; Święty Wojciech — człowiek i Święty oraz jego działalność na tle epoki; Początki chrześcijaństwa i organizacji kościelnej na Pomorzu; Rola dziejowa Kościoła polskiego na Śląsku w wiekach XI—XIII; Organizacja archidiecezji w Polsce; Kościół a zasada swobodnej dyspozycji własności ziemskiej w Polsce Wieków Średnich; Kardynał legat Hugo St. Cher a Polska; Kardynał legat Gwido, jego synod wrocławski w roku 1267 i statuty tego synodu; Wpływy francuskie na Kościół w Polsce w Wiekach Średnich; Idea reformy polskich klasztorów benedyktyńskich a Sobór w Konstancji; Ordo visitationis z początku XV wieku.

Anzelm Szeinke O. F. M.

BIBLIOGRAFIA PRAC KS. FRANCISZKA ŚMIDODY C. M.

Zebrał ks. Alfons Schletz

O księdzu Franciszku Śmidodzie, profesorze Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy i docencie U. J., zmarłym przedwcześnie w r. 1944, zamieściliśmy już przed laty krótki życiorys¹⁾. Obecnie podajemy po raz pierwszy bibliografię jego prac.

Wykaz skrótów, stosowanych w bibliografii

Ilustrowany Kuryer Codzienny	— <i>Il. Kur. codz.</i>
Kwartalnik Historyczny	— <i>Kwart. hist.</i>
Polski Słownik Biograficzny	— <i>Pol. Sl. biogr.</i>
Przegląd Powszechny	— <i>Prz. powsz.</i>
Rocznik Mariański	— <i>Rocz. mar.</i>
Roczniki obydwóch Zgromadzeń Św. Wincentego a Paulo	— <i>ROZ</i>

1. Alfred Nobel (1833—1896), życie, zasługi i testament. *Meteor* 1923 s. 18—20.
2. Zachodnia Słowiańszczyzna, a w szczególności Polska w świetle archeologicznym i wczesnohistorycznym. *Meteor* 1924 s. 62—65, 78—80, 99—100.
3. Rok 1925. *Meteor* 1925 s. 3—6.
4. Rys historii Zgromadzenia [Księży Misjonarzy] w Polsce. *Meteor* 1925 s. 60—68.
5. Z cudów atmosfery. I. Błękit nieba w świetle współczesnej nauki. *Meteor* 1925 s. 141—145.
6. Modlitwa Hellady i starożytnego Rzymu. *Meteor* 1926 s. 11—15.
7. Ofiary Hellady i starożytnego Rzymu. *Meteor* 1926 s. 30—34.
8. Sprawa Liberiusza, Wigiliusza i Honoriusza a kwestia nieomyślności papieża. *Meteor* 1926 s. 46—49, 65—69, 81—84.
9. Krwawy zmierzch caratu. *Meteor* 1926 s. 69—73, 92—94.
10. Jasełka w dawnej Polsce. *Meteor* 1926 s. 97—100.
11. Christus Rex. *Meteor* 1926 s. 87—89.
12. Kościół Św. Krzyża [w Krakowie]. *Rocz. mar.* R. 2: 1926 s. 172—175.
13. Kościół Św. Anny [w Krakowie]. *Rocz. mar.* R. 2: 1926 s. 207—210.
14. Powstanie i dzieje kościoła słowiańskiego na Kleparzu. *Meteor* 1927 s. 10—15.

¹⁾ Ks. A. Schletz, *Ks. Franciszek Śmidoda C. M. (1902—1944)*. *Nasza Przyszłość* T. 3: 1947 s. 245—6.

15. Kościół Św. Agnieszki [w Krakowie]. *Rocz. mar.* R. 3: 1927 s. 14—17.
16. Kościół Św. Krzyża w Warszawie. *Rocz. mar.* R. 3: 1927 s. 39—44.
17. Schizma wschodnia i wpływ jej na Słowiańszczyznę i Polskę. *Meteor* 1927 s. 69—71, 78—80.
18. Skalka. *Rocz. mar.* R. 3: 1927 s. 103—108.
19. Święty Stanisław, Patron Polski. *Rocz. mar.* R. 3: 1927 s. 143—147.
20. Kościół XX. Misjonarzy na Stradomiu [w Krakowie]. *Rocz. mar.* R. 3: 1927 s. 216—222.
21. Kościół i klasztor OO. Kamedułów na Bielanych pod Krakowem. *Rocz. mar.* R. 3: 1927 s. 168—175.
22. Kościół i klasztor OO. Karmelitów na Piasku [w Krakowie]. *Rocz. mar.* R. 3: 1927 s. 367—375.
23. Kościół i klasztor OO. Dominikanów [w Krakowie]. *Rocz. mar.* R. 3: 1927 s. 407—413.
24. Jasełka w dawnej Polsce. *Rocz. mar.* R. 4: 1928 s. 10—14.
25. Pierwsze karty z dziejów Sióstr Miłosierdzia w Krakowie. *ROZ* R. 30: 1928 s. 30—47, 83—103.
26. Sprawy dziesięcin w Trybunale Koronnym w latach 1578—1589. Karta z walki szlachty z duchowieństwem za Stefana Batorego i pierwszych lat Zygmunta III Wazy. Warszawa 1933 ss. XVII, 126.
27. Spory z zakresu sądownictwa między duchowieństwem a szlachtą w Polsce XVI wieku przed powstaniem Trybunału Koronnego. *Nasza Myśl Teologiczna*, Warszawa 1935 s. 273—287.
28. Barszczewski Michał (1719—1802). *Pol. Sl. biogr.* T. I s. 309.
29. Basiński Jakub (1768—1848). *Tamże*, s. 349.
30. Baudouin Gabriel Piotr (1689—1768). *Tamże*, s. 357—359.
31. Bączkowiec Franciszek (1877—1923). *Tamże*, s. 379.
32. Bąkowski Józef (1811—1887). *Tamże*, s. 383.
33. Bieńkowski Stanisław (1748—1821). *Tamże*, T. II s. 74.
34. Bohdanowicz Józef (1787—1846). *Tamże*, s. 221—222.
35. Bojanowski Tomasz (1800—1854). *Tamże*, s. 239—240.
36. Borowska Łucja († 1864). *Tamże*, s. 345.
37. Z okazji obchodu dwóchsetnej rocznicy założenia Szpitala Podrzutków im. Dzieciątka Jezus w Warszawie. *ROZ* R. 39: 1936 s. 185—196; R. 40: 1937 s. 37—48.
38. Ks. Gabriel Baudouin, apostoł miłosierdzia Warszawy. [Z okazji obchodu w dniu 2 grudnia ub. r. dwóchsetnej rocznicy założenia Szpitala Podrzutków w Warszawie]. *Prz. powsz.* T. 213: 1937 s. 218—227.
39. Ks. Gabriel Piotr Baudouin, misjonarz, jałmużnik Warszawy. *Kalendarz Cudownego Medalika na rok Pański 1937*. Kraków [1937] s. 15—19. (To samo w kalendarzu o zmienionej karcie tyt.: *Kalendarz im. X. Baudouina na r. P. 1937*. Kraków [1937] s. 15—19.)
40. Ks. Gabriel Baudouin, jałmużnik Warszawy. *Rocznik parafii Św. Krzyża*, R. 2: 1937 s. 6—9.
41. Buczkowski Antoni (1876—1904). *Pol. Sl. biogr.* T. III s. 86.
42. Chmielowski Antoni (1841—1918). *Tamże*, s. 340—341.

43. O „Historii Kościoła” ks. Umińskiego. Pamiętnik ósmego Zjazdu Zw. Zakładów Teologicznych w Częstochowie. Kraków 1937 s. 222—229. Odb. Kraków 1937 ss. 8.
44. Dąbrowska Anna (1809—1870). Pol. Sl. biogr. T. IV s. 469.
45. Ks. Gabriel Piotr Baudouin i jego dzieło w latach 1732—1768. Warszawa 1938 ss. 279.
46. M. Gabriel-Pierre Baudouin, apôtre de la charité à Varsovie (1689—1768). *Annales de la Congrégation de la Mission* [Paris] 1938 s. 277—280.
47. Misje ludowe dawnej polskiej prowincji Zgromadzenia XX. Misjonarzy. *ROZ R.* 41: 1938 s. 69—77.
48. „Nie ogłoszenie Konstytucji 3 maja” — lecz uroczysty obchód jej pierwszej rocznicy [1792]. *Il. Kur. codz.* 1939 nr 128.
49. Rec.: O Jacek Woroniecki i ks. Jan Fijałek. Zbiór formuł zakonu dominikańskiego prowincji polskiej z lat 1338—1411. Kraków 1938. *Kwart. hist.* T. 53: 1939 s. 314—316.
50. Zgromadzenie Księżki Misjonarzy Św. Wincentego a Paulo. *Posłaniec Serca Jezusowego*, R. 67: 1939 s. 258—263.
51. Desdames Wilhelm (1622—1692). Pol. Sl. biogr. T. V s. 129—130.
52. Dębkowski Józef (1750—1806). Tamże, s. 144—145.
53. Dmochowski Walenty (1817—1881). Tamże, s. 210.
54. Domaniewska Henryka († 1859). Tamże, s. 293.
55. Dorobis Andrzej (1815—1883). Tamże, s. 330.
56. Drewnowski Rafał (1834—1900). Tamże, s. 374.
57. Szpitalnictwo Polaki przedrozbiorowej w opiece Kościoła. [Z rękopisu wydał ks. Alfons Schletz]. *Caritas R.* 4: 1948 nr 31 s. 94—97.

K S I A Ź K I N A D E S Ł A N E

- Bazielich Wiktor, Historia uporządkowania ulic i rynku w Starym Sączu i dzieje starosądeckiego ratusza. Nowy Sącz 1960. Nadb. „Rocznika Sądeckiego” t. IV s. 89—107.
- La Biblioteca e le riviste del Centro di Documentazione, Istituto per le scienze religiose, Bologna 1961 ss. 58.
- Chlondowski Antoni ka., Zbiór 225 latwych preludiów na organy lub harmonium w najczęściej używanych tonacjach dur i moll, Poznań 1960 ss. 198.
- Divus Thomas. Commentarium de philosophia et theologia, A. LXIII, 1960 nr 4. (Collegio Alberoni — Piacenza) Italia.
- Grabski Andrzej Feliks, Gall-Anonim o Selencji i Prusach. Olsztyn 1959 ss. 19. Odb. z „Rocznika Olsztyńskiego”, T. II.
- Stanowisko Anzelma z Canterbury wobec konfliktu Rzymu z królami angielskimi. Nadb. z „Zeszytów naukowych Uniwersytetu Łódzkiego, nauk humanistyczno-społecznych, Ser. I z 15 Łódź 1960 s. 45—73.
- Jop Franciszek bp, Przemówienia i kazania, Opole 1960 ss. 364.
- Kuraś Stanisław, Ordynacje i ustawy wiejskie z Archiwów Metropolitalnego i Kapitulnego w Krakowie, 1451—1689. Dodatek: Kielbicka Aniela, Ustawa wsi Zederman starostwa rabsztyńskiego z r. 1694, Kraków 1960 ss. XV, 129.
- Małopolskie Studia Historyczne, R. III z. 3/4 1960 ss. 145.
- O’Leary Humphrey M., The migrant chaplain, Majellan Press, Ballarat, Australia 1956 ss. X, 53.
- Pieradzka Krystyna, Dwie polskie relacje kronikarskie o soborze w Konstancji. *Mediaevalia* w 50-tą rocznicę pracy naukowej Jana Dąbrowskiego, Warszawa 1960 s. 207—233.
- Revue d’Histoire ecclésiastique, vol. LVI, 1961 nr 1.
- Ryłko Tadeusz ks., U źródeł chrześcijaństwa, Poznań 1960 ss. 264.
- Silnicki Tadeusz, Z dziejów Kościoła w Polsce, Warszawa, Pax, 1960 ss. 500.
- Winowska Maria, Aux portes du Royaume. Bronislas Markiewicz, curé de paroisse et fondateur des Michaelites 1842—1911, Paris 1960 ss. 294 (Bibliothèque Ecclesia 61).
- Wyszyński Stefan kard., W światłach tysiąclecia, Kraków [1961] ss. 187, „Znak”.
- Zaleski Wincenty T. S. ks., Nauka Boża. Dekalog, Poznań 1960 ss. XXI, 609.

Zieliński Chwalisław, Sztuka sakralna. Co należy wiedzieć o budowie, urządzeniu, wyposażeniu, ozdobie i konserwacji domu Bożego. Poznań 1960 ss. XXXVI, 1004. Dod. tabl. XXI.

Redakcja „Naszej Przeszłości” otrzymała w r. 1960 następujące czasopisma: „Ateneum Kapłańskie”, „Currenda”, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, „Gość Niedzielny”, „Hejnal Mariacki”, „Homo Dei”, „Katecheta”, „Komunikaty Mazursko-warmińskie”, „Kronika Diecezji Sandomierskiej”, „Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej”, „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi”, „Orędownik Diecezji Chełmińskiej”, „Prawo Kanoniczne”, „Roczniki Filozoficzne”, „Roczniki Humanistyczne”, „Roczniki Teologiczno-kanoniczne”, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, „Tygodnik Powszechny”, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej”, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie”, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie”, „Wiadomości urzędowe Kurii Biskupiej Śląska Opolskiego”, „Więź”, „Wrocławskie Wiadomości Kościelne”, „Za i Przeciw”, „Znak”.

TABLE DES MATIÈRES

	Page
Mgr WALENTY WÓJCIK: Les moyens exécutifs octroyés aux évêques polonais au moyen âge	5
PAWEŁ SZCANIECKI O. S. B.: Le baiser de paix dans la liturgie de la messe en ancienne Pologne	17
JÓZEF RAWSKI: Les listes relatives au denier de Saint-Pierre et à la dime papale et les plus anciennes paroisses dans l'archidiaconé de Sandomierz	27
ALEKSANDER GLINKA O. F. M. Conv.: Hieronim Powodowski, un théologien polémiste du XVI ^e siècle	
ALFONS SCHLETZ: Ludwik Perzyna, médecin, instituteur et éducateur du peuple	97
JANINA ZBINIOWSKA: L'évêque Okęcki dans la poésie de Woronicz	145
KAROL MROWIEC C. M.: La liturgie et la musique chez les Prêtres de la Mission en Pologne	159
KAROL GÓRSKI: Les problèmes historiques du culte de Marie	245
JAN ARCAB: Les motifs concernant la Sainte Vierge dans la poésie de Norwid	253
STANISŁAW RYMAR: L'abbé Wojciech Stępek	269

MISCELLANEA

Mgr WINCENTY URBAN: Les livres polonais de bans de mariage dans la paroisse de Syców au XIX ^e siècle	282
HENRYK STAMIRSKI: Des retouches à la biographie de Józef Dwernicki	293
JAN UJDA: L'évêque Stanisław Okoniewski curé de Bnin	299
CHRONIQUE — Anzelm Szeinke O. F. M.	305
ALFONS SCHLETZ: Bibliographie des travaux de M. Franciszek Śmi-doda C. M.	314
LIVRES REÇUS	317